

המשך פרק ט'; פרק י' – בביאור מידת הנקיות

מה ששייך לעולם הדמיון, אי אפשר לנהל כך את החיים. הדמיון משטה בנו, הוא מושפע מהמון גורמים לא ענייניים, לכן החיים לא מנוהלים על פי הדמיון בשום כיוון. גם לא נכנסים להרפתקאות דמיוניות, וגם לא נותנים לו להפחיד אותנו במקומות שלא צריך לפחד. אנחנו מעמידים את החיים על פי השכל.

הדמיון הוא כל מה שלא ניתן לביור מדעי מדויק, אי אפשר לנהל את החיים לפיו. יש לנו שלושה דברים בחיים: את התורה שה' נתן לנו, את ההיגיון שה' נתן לנו, ואת מה שעיינו רואות, מה שהחושים קולטים.

עולם הדמיון הוא עולם אחר, לא נשען לא על החושים לא על ההיגיון ולא על התורה. אנחנו לא מנהלים את החיים לפיו, החלטות שלנו לא מושפעות ממנו. צריך ללכת לפי המדע, והמדע הולך לפי סטטיסטיקה. בלשון הגמרא בפסחים: היכא דשכיח היזקא שני. בכל דבר יש סיכון, מקרי סיכון. יש אנשים שהלכו לאכול באיזה שהוא מקום ומתו, אז יותר לא נאכל באותו מקום?

יש אנשים שנהרגים בתאונות דרכים, אז לא ניסע בדרכים? הסטטיסטיקה אומרת שיש סיכון בנסוע בכביש, אבל זה לא דבר מסוכן. אם יהיה מצב כזה, שישנו כביש שאחוזים מאוד גדולים מהנהגים בו לא חוזרים בשלום - אנחנו לא ניסע בו. המדע יגיד שיש פה תופעה שאינה מקרית, שאי אפשר להתעלם ממנו. לכן אנחנו נעצור ולא ניסע שם, גם אם זה יהיה לצורך מצוה, וכל שכן שלא לצורך מצווה. דברי שביטוחים עליהם מיווד יקרים והם אסורים גם לפי החוק - זה מסוכן מדי, לא לעשות את זה.

אבל הכל זה לפי המדע. אם ההיזק מצוי ונדוע - אל תעשה את זה אבל אם ההיזק לא מצוי, זה דמיון. אז מה, זה דמיון. נתונים לא מדעיים, לא אחוזים שניתן להוכיח. זה לא מדע, לכן לא כך מנהלים את החיים. מנהלים את החיים לפי ההלכה ולפי המדע. אם המדע המדויק אומר שאין סכנה, אפשר לעשות את זה. הולכים אחרי המדע וההלכה. על זה נאמר "ריעותא דלא חזינן לא מחזיקין". אם אתה לא רואה בעיה, לא צריך להמציא בעיה שלא נמצאת. כנראה שאין בעיות. אין לחכם אלא מה שעיינו רואות. רק אם אתה רואה רע, אבל אם אתה לא רואה רע, אז אתה לא צריך להתייחס אליו.

(אם משטרת האזור אומרת לא ללכת למקום מסוים - לא ללכת, אבל אם הם אומרים שהם שומרים - מותר ללכת. מפקד המשטרה הוא המומחה, יש לו את הנתונים.) המון דברים יכולים לקרות, המון מחלות וכד'. לא כך מנהלים את החיים, לא לפי מה שיכול להיות אלא לפי מה שמומחה בעניין. מי שיש לו אחריות ומכיר את המציות.

למשל: אשה שרוצה להוליד ילדים בגיל חמישים, מבחינת הרפואה זה נחשב הריון עם סיכון יותר גדול סטטיסטית, אבל הרופא אומר שזה בסדר - אז אפשר. אם הוא אומר שזה מסוכן- אסור בכל איסור, זה עובר את הגבול.

בהרבה דברים יש סיכון אבל הם לא מסוכנים. ההגדרה בעולם הסטטיסטי היא ארבע אחוז. עד ארבע אחוז זה יכול להיות מקרה, מעבר לארבע אחוז יש נתון שאי אפשר להתעלם ממנו. אם ארבעה אחוז מהיהודים בעיר מסויימת לא חוזרים בשלום, היה אסור ללכת לירושלים. אבל אנחנו ממש לא שם ברוך ה'.

אם חמישה אחוז מהאנשים שהיו נוסעים בכבישים לא היו חוזרים בשלום - אסור היה לנסוע בכבישים. אם יש משהו שהרופאים אומרים שהם בדקו וזה מסוכן - אסור לעשות אותו לפי ההלכה. אסור, זה נגד הכללים והמדע.

בכל נושא צריך לשאול את המומחים, אפשר או לא. יגידו שאפשר אפשר, יגידו שלא לא. בכל נושא, רפואי, בטחוני, תחבורה וכו'. אם אמרו לך לא לנסוע לארץ מסויימת כי מסוכן שם, אל תיסע. אבל אם אין אמירה מדעית כזו, אנחנו לא ממצייים היזקים דמיוניים סתם, כי אחרת יש לחשוב שזו העצלות. זה נוגע לאידיאל, מצווה, פתאום נזכרת בכל מיני סכנות. זה לא סכנות, העצלות הולידה סכנות שלא היו. העצלות גורמת לדמיונות האלו, היא מעוררת יראה.

אלו דברים פשוטים, אפשר להוכיח אותם בציבור הרחב.

הגיויני שהזריות היא אחרי הזהירות, אומר הרמח"ל, כי אם אדם לא זהיר, לא ערני לעולמו הרוחני המוסרי והנפשי - איך יהיה זריז בעניינים רוחניים?
לכן קודם כל לשים לב לנפש, ואז, אם הוא שם לב לעולם הרוחני, שייתן לו להתקדם ולפרוח.
קשה שלאדם תהיה תשוקה לעולם הרוחני כשהוא בכלל לא מכיר אותו, לא מתייחס אליו.
אם כל מה שמעניין אותו זה תאוות רוחניות, איך יכול להיות שהוא יתלהב מדברים רוחניים?
לכן קודם כל מופיעה הזהירות, ורק אחר כך עובר הרמח"ל לזריות.

לכאורה, הזהירות היא להימנע מעבירות וזריות זה לקיים מצוות.
מי שזרזיז וזהיר הוא צדיק לכאורה, הכל טוב. למה צריך יותר מזה?
מילא אם היינו אומרים שמכאן והלאה זה שייך לחסידים, אבל לא. הרמח"ל אומר שהנקיות עדיין שייכת לקומה הבסיסית שכל אדם צריך להגיע אליה.
רק אחרי הנקיות, מתחילה החסידות. הנקיות היא מידה ארוכה מאוד, רק בפרישות מתחילה החסידות.
כל מה שאמרנו עד עכשיו זה לצדיק, פרישות והלאה זה לחסיד.
מה מוסיפה הנקיות? הרי אדם מקיים מצוות ונמנע מעבירות, אז הוא צדיק! הוא לא מחמיר, הוא לא חסיד.
מה חסר? למה הוא עוד לא צדיק?
זה דורש מאתנו הבנה מהי נקיות.

מידת הנקיות היא להיות נקי מכל מידה רעה וחטא. מה זאת אומרת? אני כבר נקי!
יש דברי שכולנו זהירים מהם, כי החטא מפורסם וגלוי, אבל יש דברים שאנחנו מתירים בגלל נגיעות הלב. יש הרבה עבירות שאנחנו לא מזהים בכלל, שנחשבות בעינינו לדברים מותרים. זה לא שאנחנו חוטאים בהם כי אנחנו לא זהירים, אלא כי לא ראינו שאלו עבירות.
למה לא ראינו שאלו עבירות? כי יש לנו שוחד שנקרא תאוה.
התאוה מושכת לכל מיני דברים, זה גורם לאדם לא לראות! השוחד יעוור עיני פקחים, כך התאוות מעוורות את עיני האדם, הוא לא רואה את העבירה בכלל!
תשאל אותו אם הוא עושה עבירות והוא יגיד לך שלא, הוא עושה מבחינתו רק דברים שמותר לעשות.
אבל יש דברים שהוא חושב שהם מותרים, והוא לא רואה שהם איסור גמור, חושב שהם מותרים.
הוא לא חושב שהם מותרים כי הלא לא זהיר, אלא כי הוא משוחד. מי שמשוחד לא רואה הרבה דברים, הוא נגוע.

כמו אדם שנוגע בדברים.

יש למשל אדם שיש לו נגיעה בדבר ממוני - אסור לו להעיד, אפילו הוא גדול הדור.

יש לו נגיעה בעניין הזה, צדיק ככל שיהיה הוא לא ישים לב.

המהר"ל אומר בנצח ישראל שקרובים לא יכולים להעיד זה על זה, כי הם לא יראו כל מיני דברים. זה לא שהם יסקרו, אלא שכשאדם אוהב מאוד מישהו, הוא לא רואה את החסרונות, הוא משוחד. לכם הוא לא יכול להעיד עליו. אין אדם רואה נגיעי עצמו. אדם משוחד, אוהב את עצמו, לכן הוא לא רואה את החסרונות שלו.
צריך לפתח ראייה אחרת.

אם לא ראיתי עבירה, איך פתאום אראה אותה? זה כמו שלאדם יש אמצעי לראיית לילה, פתאום הוא ראה דברים שלא ראה מקודם. איך זה נוצר?

רק אחרי שאדם נטהר מהתאוה - זו הנקיות - אז ראייתו תהיה ברורה.

צריך קודם כל לנקות את התאוה כדי לראות טוב.

איך אני יודע שאני רואה נכון, מתי זה תאוה ומתי זה לא?

הרמח"ל ייתן לנו תשובה כפולה, פתרון כללי ואחר כך הרבה מאוד פרטים. למה הפרטים? כדי להראות לנו איך באמת אנחנו לא רואים, כדי לפתח בנו את המודעות לדברים שאנחנו לא רואים.
לאט לאט, לאור המון דוגמאות, נוכל להתחיל להבין על מה הוא מדבר.

אבל קודם כל הרמח"ל מדבר על העיקרון. מה העיקרון היסודי שעוזר לנו לראות את החטאים הקטנים?
זה נקרא נקיי הדעת שבירושלים, אנשים שמבחינים דברים שאחרים לא רואים.

יש הבדל בין זהיר לנקי. הזהירות רואה חטאים מפורסמים, אבל הוא רואה היתרים בדברים שליבו נמשך אחריהם, הוא חושב שהם מותרים באמת. הוא משתדל לכבוש את יצרו, אבל זה לא עוזר. החושך של החומריות מפתה ומסית אותו, הוא לא שם לב. אז מה הפתרון, איך עוברים מזהיר לנקי? זריזות. זריזות מביאה לידי נקיות. המפתח לנקיות הוא בזריזות, משהו בה מאפשר לנו לטפס למדרגת הנקיות. למרות שנקיות וזהירות שתיהן ממשפחת הזהירות מהעבירות, אבל אי אפשר להגיע לנקיות בלי זריזות.

אחרי שאדם התרגל להיות זהיר, והרגיל עצמו למידת הזריזות - אהבה, חמדה, התלהבות רוחנית - זה מרחיק אותו מהחומר. מה מציל את האדם מהתאוה? מהשוחד החומרי? ההתלהבות רוחנית בחיים. זה לא רק שהוא פעיל, אלא שהוא החיובית מחלישה את התאוה החומרית. זריזות זה לא רק התלהבות מהמצוות, זה גם מחליש את ההתלהבות מהחומר, אתה תהיה פחות משוחד בחיים, החומר פחות ידבר אליך כי חווית התלהבות רוחנית! זה מכבה את אש התאוה, החמדה האלוקית מכבה אותה. הדרך להילחם בה היא לא ישירות, אלא על ידי התלהבות בעבודת ה'. ואז תישאר ראייתו של אדם זכה ובורה. המפתח לנקיות זו ההתלהבות. מי שאין לו אש בעבודת ה', לא רואה. הוא לא רואה מלא דברים. לכן כל כך חשובה עבודת ה' בהתלהבות. עכשיו החומר פחות מפתה אותו, יש לו התלהבות מדברים רוחניים אז החומר פחות מעניין. כך אומר דוד, ארץ בניקיון כפי, כיוון שאני נקי אני יכול להיות צדיק, לראות את פני המלך. אבל אם אני לא נקי, איך אני יכול לראות את פני המלך? אני אפגוש את המלך בלבוש שק? אדם שיש לו פגישה עם המלך, דבר ראשון ואחרון לפני הפגישה הוא מסתכל במראה לראות שהוא נראה בסדר. מה, לבוא אל המלך מלוכלך? זה לא מכובד, צריך להיות נקי. אני כל היום מנקה את עצמי, רוחץ בניקיון כפי. דוד מלא התלהבות, אין יותר מתלהב ממנו, כולו לב. נפשו צמאה לה', הוא כל כך מלא התלהבות ולכן הוא מאוד נקי, הוא רואה לכלולים שאחרים לא רואים.

זו עבודה קשה, כי העבירות הראשונות קלות לזיהוי. אבל נקיות היא לפתח אמצעי ראיית לילה, זו ראייה אחרת, שלא רואים במבט ראשון. אדם רואה הרצאה לענייני כשרות, שם רואים דג נחמד שמואר באור אולטרה סגול ופתאום רואים מלא תולעים בדג. למה לא רואים אותם? כי אנחנו לא מתלהבים. כשאין התלהבות רוחנית לא רואים הרבה דברים.

יש הרבה עבירות שאדם דש בעקביו. מי שלא נקי ה' לא איתו, איך אפשר שה' אתך אם אתה מלוכלך? ככל שאדם נקי השכינה יותר איתו. דוד אומר ארדוף אויבי ואשיגם כי ה' איתי. איך אתה יודע? כי אני מנקה את עצמי. הידיים שלי כל הזמן נקיות, לכן ה' איתי. לכן אני מנצח את האויבים, השכינה בטוח איתי. הנקיות היא המפתח לכל המעלות האחרות. בלי זה איך תידבק? אתה רוצה לעלות למעלות עליונות? קודם תהיה נקי כפיים. זה מאוד קשה, כי האדם מתיר לעצמו המון דברים בלי להרגיש. לא כי הוא לא זהיר אלא כי הוא לא נקי, הוא בכלל לא רואה את החיסרון מרוב שהוא נוגע בדבר, משוחד. לכן צריך להגביר את הזריזות, התלהבות בעבודת ה', בתפילה תורה ומצוות, וכך לאט לאט שמים לב לדברים שלפני כן לא ראינו. כל מיני דקדוקים בהלכה ובמידות שלפני כן לא ראינו, שרוב האנשים לא רואים.

סיכום בקצרה:

הרמח"ל מגדיר איך קובעים מה מסוכן ומה אשליה, מתי צריך להיזהר ומתי זו עצלנות: אדם לא יכול לנהל את חייו על פי הדמיון, כי הוא לא ענייני, הוא לא נשען על החושים, השכל או התורה (שלוש המתנות שה' נתן לנו על פיהם אנחנו מתייחסים למציאות). על החיים להתנהל על פי השכל, ולא על פי הדמיון. התורה אומרת לנו ללכת אחרי המציאות - הסטטיסטיקה. איפה שיש היזק מצוי ונראה, שם אדם מחוייב להיזהר.

מסכנה מקרית אין להיזהר, זה דמיון. אבל היזק מצוי, מוכח מדעית, ממנו יש להיזהר. אין להמציא סכנות, הולכים לפי מה שהתורה והמדע אומרים בנושא. יש לשאול מומחה שמתעסק בתחום בו ישנה סכנה, כדי לשאול אותו האם הדבר מסוכן, או שרק יש בו סיכון. (ההגדרה הסטטיסטית למסוכן היא ארבע אחוזי פגיעה).

אם בדבר אין אמירה מדעית לגבי סכנה, יש סיכוי שהחשש מפני הדבר נובע מעצלות, שגורמת לאדם לדמיין כדי לא לפעול.

הרמח"ל מסביר שהזהירות קודמת לזריזות, כי אדם שלא זהיר לעולם הנפש שלו, לא יכול לפתח אותו. אדם ששקוע בחומר לא יכול להתלהב מדברים רוחניים.

הרמח"ל מגדיר את מידת הנקייות כחלק מגדרי הצדיק - חובתו של כל אדם מישראל - ולא כחלק ממיזות החסידות - לפני משורת הדין. זריזות וזהירות, סור מרע ועשה טוב, אינם מספיקים. אנשים לא נקיים מכל המיזות הרעות ללא הנקייות, כי הזהירות שלהם היא רק בדברים שכולים יודעים שיש בהם חטא, אבל ישנם דברים אחרים שהם מורים לעצמם היתר בהם בגלל תאוה, שמסמאת את עיניהם. אדם לא רואה את העבירות האלו כעברות, למרות שיש לו זהירות, כי הוא משוחד לא לראות את החסרונות של עצמו. בשביל לראות את הדברים בבירור צריך להיטהר מהתאוות - זו הנקייות.

הרמח"ל מביא עיקרון (בהמשך הרמח"ל יביא גם דוגמאות לפתח מודעות בלומד למה שהוא מפספס) איך לראות את המציאות נכון, לזהות את החטאים הקטנים: אדם צריך לעבור מזהירות לנקייות (דרגת זהירות גבוהה יותר), ואת זה עושים בעזרת הזריזות. הזריזות מביאה לידי נקייות בכך שההתרגלות אליה - לעבודת ה' בהתלהבות רוחנית, גורמת לאדם להתרחק מהחומר, לתאוה להיחלש. הוא נעשה פחות משוחד כי החומר פחות מפתה אותו, ולכן רואה את המציאות בבהירות גדולה יותר. הדרך לכבות את אש התאוה בשלב הזה היא דרך התלהבות בעבודת ה'. דוד המלך אומר שהוא יכול להיות צדיק כי הוא נקי, אבל אדם שאינו נקי לא יכול להראות אל המלך, זה לא מכובד. דוד המלך נקי כי הוא כל כולו התלהבות בעבודת ה'.

הנקייות היא עבודה יותר קשה מהזהירות, אדם צריך לפתח יכולת ראייה של חטאים סמויים יותר בעזרת הזריזות, להיות בעזרת הזריזות פחות נוגע בדבר כדי שיוכל לשים לב שהוא נגוע, שיראה חסרונות שלא ראה עד כה.

אדם שאינו נקי לא יכול לדבוק בה', לא מסגל לטפס אל מעלות יותר עליונות, ה' לא נמצא עם מי שאינו נקי.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.